

Conf. univ. dr. **Ionuț Andrei BARBU**

DREPT PENAL
PARTEA GENERALĂ

Curs universitar

Ediția a III-a, revăzută și adăugită

Conf. univ. dr. **Ionuț Andrei BARBU**

DREPT PENAL PARTEA GENERALĂ

Curs universitar

Ediția a III-a, revăzută și adăugită

Universul Juridic
București
-2025-

Capitolul I

INTRODUCERE ÎN DREPTUL PENAL

Secțiunea 1

Noțiunea de „drept penal”. Obiectul dreptului penal. Scopul dreptului penal

1.1. Noțiunea de „drept penal”

Pentru a asigura bunul mers al societății, la nivelul acesteia trebuie să existe reguli certe care să stabilească modul în care activitățile/procese se derulează. Regulile care guvernează o societate sunt transpuse prin legi, ordonanțe, hotărâri ale instituțiilor implicate activ în crearea ordinii de drept. Având în vedere că membrii societății încalcă deseori aceste reguli, creând un dezechilibru social, statul, văzut ca garant al drepturilor și valorilor sociale, a fost nevoit să contracareze aceste fapte prin crearea unui cadru legal care să stabilească ce comportamente constituie infracțiuni și care sunt sancțiunile aplicabile făptuitorilor. Instrumentul prin care statul luptă împotriva comportamentelor antisociale de o gravitate medie spre ridicată este reprezentat de dreptul penal.

Necesitatea dreptului penal are la bază faptul că unele valori sociale capătă un caracter fundamental pentru grupul social, astfel că se impune o ocrotire mai severă și cu mijloace de constrângere mai eficiente, spre deosebire de alte valori sociale, care ar putea fi ocrotite și prin alte mijloace¹.

Dreptul penal este una dintre ramurile dreptului cu vizibilitate în toate aspectele vieții sociale. Legăturile cu dreptul penal se realizează încă din fragedă pruncie, regulile stabilite de această ramură a dreptului se împletesc cu regulile de conviețuire socială dictate de normele morale².

Noțiunea de „drept penal” comportă două accepțiuni, aceea de *ramură distinctă de drept*, și aceea de *știință a dreptului*, și a beneficiat de numeroase definiții de-a lungul timpului din partea a diferiți autori³.

Privit ca ramură de drept, dreptul penal înglobează un complex de norme juridice care au ca obiect protecția valorilor sociale și care au la bază o serie de principii. Din perspectiva

¹ I. Pascu, A.S. Uzlău, *Drept penal. Partea generală*, ed. a 3-a, Ed. Hamangiu, București, 2013, p. 1.

² N. Neagu, *Drept penal. Partea generală*, ed. a II-a revăzută și adăugită, Ed. Universul Juridic, București, 2021, p. 7.

³ L.V. Lefterache, *Drept penal. Partea generală*, ed. a 2-a, Ed. Hamangiu, București, 2019, pp. 3-4; M.A. Hotca, *Manual de Drept penal. Partea generală*, Ed. Universul Juridic, București, 2017, pp. 8-9; C. Mitrache, Cr. Mitrache, *Drept penal român. Partea generală*, ed. a II-a, revăzută și adăugită, Ed. Universul Juridic, București, 2016, pp. 22-24; I. Pascu, A.S. Uzlău, Ghe. Muscalu, *Drept penal. Partea Generală*, ed. a 4-a, Ed. Hamangiu, București, 2016, pp. 1-2; Al. Boroi, *Drept penal. Partea generală conform noului Cod penal*, ed. 2, Ed. C.H. Beck, București, 2014, p. 1; C. Bulai, B.N. Bulai, *Manual de drept penal. Partea generală*, Ed. Universul Juridic, București, 2007, p. 2; T. Dima, *Drept penal. Partea generală*, ed. a 3-a, revăzută și adăugită, Ed. Hamangiu, București, 2014, p. 2.

imaginii dreptului penal ca și știință a dreptului, acesta a fost definit ca fiind „grupul disciplinelor care au de studiat crima ca fenomen juridic – infracțiunea – conflictul de interese juridice produs de actele criminale, consecințele juridice ale crimei – pedeapsă și reparațiune”¹.

Prin raportare la obiectul și scopul reglementării juridice de apărare a valorilor sociale, s-a propus și denumirea de „drept al apărării sociale”, denumire care nu a avut susținere în literatura de specialitate, deoarece nu sugera specificul dreptului penal ca ramură de drept. În felul acesta, denumirea de „drept penal” s-a impus în timp, păstrându-și actualitatea și vigoarea, ea desemnând, atât în sens juridic penal, cât și în sens obișnuit, același lucru, o ramură distinctă a dreptului care reglementează o activitate specifică – de apărare a valorilor sociale esențiale ale societății².

Dreptul penal se ocupă cu studiul normelor juridice prin care se prevede în ce condiții o faptă este infracțiune, felul acesteia, sancțiunile ce se aplică în cazul săvârșirii lor, precum și răspunderea penală în scopul apărării ordinii de drept în cadrul societății, împotriva comiterii unor asemenea fapte ilicite³.

Studierea normelor juridice de drept penal se impune ca o necesitate în contextul în care acestea trebuie să fie în directă concordanță cu evoluția societății, pentru a putea fi întotdeauna în măsură să corespundă cerințelor sociale la un anumit moment dat⁴.

Definim „**dreptul penal**” ca fiind *totalitatea normelor juridice care stabilesc ce fapte constituie infracțiuni, condițiile răspunderii penale, precum și sancțiunile ce urmează a fi aplicate de către instanțele judecătorești persoanelor care au săvârșit infracțiuni, în scopul apărării celor mai importante valori sociale ale statului de drept*⁵.

Din conținutul definiției de mai sus se prefigurează instituțiile fundamentale ale dreptului penal, respectiv infracțiunea, răspunderea penală și sancțiunea.

Dreptul penal descrie (incriminează) faptele ce constituie infracțiuni și reglementează sancțiunile corespunzătoare, în cazul comiterii acestora. În principiu, destinatarii nu pot invoca necunoașterea legii penale, astfel că ei trebuie să cunoască atât infracțiunile, cât și consecințele comiterii lor (sancțiunile). Și alte ramuri sau subramuri de drept reglementează relații de apărare socială (de exemplu, dreptul contravențional sau dreptul fiscal), dar faptele ilicite din alte ramuri ori subramuri de drept poartă denumiri diferite, cum ar fi contravenții sau delikte fiscale, raportat la exemplul anterior. Mai mult, dreptul penal are ca scop protecția societății împotriva infractorilor, prin prevenirea săvârșirii infracțiunilor de către destinatarii normelor și prin sancționarea celor care nu se conformează percepțelor normelor de incriminare. Protecția valorilor sociale se realizează atât prin incriminarea faptelor periculoase, întrucât anumiți destinatari nu se conformează conduitei prescrise (simpla

¹ A se vedea I. Tanoviceanu în T. Dima, *Drept penal. Partea generală*, ed. a 3-a revăzută și adăugită, Ed. Hamangiu, București, 2014, p. 11.

² C. Mitrache, Cr. Mitrache, *Drept penal român. Partea generală*, ed. a V-a, revăzută și adăugită, Ed. Universul Juridic, București, 2023, p. 22.

³ M.I. Rusu, *Drept penal. Partea generală*, Ed. Hamangiu, București, 2014, p. 5.

⁴ M. Gorunescu, I.A. Barbu, M. Rotaru, *Drept penal. Partea generală*, Ed. Universul Juridic, București, 2014, p. 7.

⁵ C. Mitrache, Cr. Mitrache, *Drept penal român. Partea generală*, ed. a II-a, revăzută și adăugită, Ed. Universul Juridic, București, 2016, p. 8; Al. Boroș, *op. cit.*, p. 2.

existență a legii determină, din partea unora, o conduită de respectare a valorilor sociale), cât și prin sancționarea promptă a celor care nesocotesc legea¹.

Astfel, se poate constata că **obiectul dreptului penal** este reprezentat de sfera relațiilor de apărare socială² prin aceea că dreptul penal nu poate fi analizat în afara relațiilor sociale pe care trebuie să le protejeze, pe de o parte, prin existența normelor juridice penale care impun o anumită conduită cetățenilor, una de conformare la norme, și, pe de altă parte, prin aplicarea sancțiunilor împotriva celor care au nesocotit normele, aflându-se astfel într-un raport juridic de conflict³.

Într-o accepțiune plastică, dar totodată corectă, se afirmă că dreptul penal este „câinele de pază” al ordinii sociale, revenindu-i misiunea apărării valorilor fundamentale în societate⁴.

Aliniindu-se la Codurile penale europene, actuala reglementare penală nu prevede în mod expres scopul legii penale⁵, însă acesta este reprezentat de apărarea valorilor sociale împotriva infracțiunilor care trebuie combătute prin mijloacele sale specifice.

În sfera valorilor sociale ce trebuie ocrotite se circumscriu persoana cu atributele sale, proprietatea publică și privată, precum și statul sub aspectul apărării suveranității, independenței, unității și indivizibilității acestuia.

Scopul dreptului penal, văzut ca principal instrument de realizare a politicii penale, este a apăra societatea în ansamblu și membrii ei în particular, împotriva oricăror fapte antisociale ce cad sub incidența legii penale⁶.

Au existat opinii potrivit cărora dreptul penal nu reglementează relații sociale proprii, ci sancționează numai încălcări grave ale relațiilor sociale reglementate de alte ramuri de drept, astfel, dreptul penal nu are caracter autonom, ci dimpotrivă, dreptul penal ar fi o ramură de drept independentă de alte ramuri de drept, deci o ramură complementară altor ramuri de drept⁷.

Dreptul penal are legături mai strânse sau mai puțin strânse cu tot sistemul de ramuri de drept, aspect ce evidențiază faptul că în reglementarea juridico-penală a relațiilor de apărare a valorilor sociale sunt avute integral în vedere și reglementările date acestor relații, prin normele aparținând altor ramuri de drept⁸.

Actele ce conțin normele juridice penale sunt reprezentate în primul rând de Codul penal, și respectiv de „legile organice, ordonanțele de urgență sau alte acte normative care la data adoptării lor aveau putere de lege” (art. 173 C. pen.).

¹ M.A. Hotca, *Manual de drept penal. Partea generală*, Ed. Universul Juridic, București, 2024, p. 12.

² V. Dongoroz, *Drept penal* (reeditarea ediției din 1939), Asociația Română de Științe Penale, Ed. Tempus, București, 2000, p. 28; C. Mitrache, Cr. Mitrache, *op. cit.*, 2016, p. 9.

³ I. Oancea, *Tratat de drept penal. Partea generală*, Ed. All, București, 1994, p. 7; M. Zolyneak, M.I. Michinici, *Drept Penal. Partea generală*, Ed. Fundației „Chemarea”, Iași, 1999, p. 9.

⁴ F. Streteanu, D. Nițu, *Drept penal. Partea generală*, vol. I, Ed. Universul Juridic, București, 2014, p. 9.

⁵ În vechiul Cod penal, scopul legii penale era prevăzut în art. 1. Acesta prevedea: „legea penală apără, împotriva infracțiunilor, România, suveranitatea, independența, unitatea și indivizibilitatea statului, persoana, drepturile și libertățile acesteia, proprietatea, precum și întreaga ordine de drept”.

⁶ V. Dobrinioiu, W. Brânză, *Drept penal. Partea generală. Curs universitar*, Ed. Lumina Lex, București, 2003, p. 17 în T. Dima, *op. cit.*, p. 5.

⁷ T. Dima, *op. cit.*, p. 5.

⁸ C. Bulai și B. Bulai în I. Pascu, A.S. Uzlău, *op. cit.*, p. 6.